

УДК 331.45:655

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ОХОРОНИ ПРАЦІ НА ПОЛІГРАФІЧНОМУ ВИРОБНИЦТВІ

О. М. Савченко

*Українська академія друкарства,
вул. Під Голоском, 19, Львів, 79020, Україна*

Розглянуто питання стану охорони праці на сучасному поліграфічному виробництві, а також можливі шляхи їх вирішення. Наведено особливості різних проблем в організації охорони праці на виробництві, причини їх виникнення.

Ключові слова: *проблеми охорони праці, сучасне виробництво, система управління охороною праці (СУОП), мотивація.*

Постановка проблеми. Питання охорони праці, особливо на великому підприємстві, є ключовими складовими соціально-трудової сфери, що кардинально впливають на роботу цілого підприємства. У сучасних економічних умовах, де кожне підприємство націлене на випуск якісної, затребуваної продукції та отримання прибутку, збереження здоров'я та працездатності кожного працівника перебуває на пріоритетному місці. Будь-яке соціально орієнтоване підприємство зацікавлене насамперед у скороченні рівня аварійності, травматизму, виробничо зумовленої та професійної захворюваності працівників.

Сучасна організація охорони праці на виробництві спрямована на ефективне управління безпекою всіх технологічних процесів, попередження і, як наслідок, убезпечення від будь-яких травм та професійних захворювань, втрати життя, здоров'я, працездатності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проаналізувавши статистичні дані з офіційних джерел державної служби України [1–3] та результати наукових досліджень [4–8] з питань охорони праці, видно, що рівень травматизму та показники професійної захворюваності за 2015–2021 роки залишаються високими. У своїй праці автори [5] констатують, що за 2018–2019 роки загальний рівень травматизму впав на 6%, тоді як динаміка смертності зросла на 3%. Найявна проблематика охорони праці працівників на підприємствах та види відповідальності за її порушення досліджена у статті [6], де проаналізовано національне і міжнародне законодавство та статистику рівня травматизму з цього питання. Дослідники [7] наголошують, що розуміння фахівцем принципів роботи сучасних систем контролю небезпечних та шкідливих факторів є необхідною передумовою безпечного функціонування будь-якої галузі виробництва. Як вказали автори, стан охорони праці в Україні та розвиток економіки ставлять задачі про залучення до практичної діяльності нових якісно підготовлених спеціалістів. Саме впровадження компетентнісного підходу в освітньо-професійні програми призведе до переорієнтації домінуючої освітньої

парадигми із трансляцією знань при використанні їх в практичній діяльності. Чернега Р. Т. [8] зазначив, що реформування законодавства та вдосконалення правового забезпечення охорони праці мають бути послідовними та охоплювати сферу правової освіти, діяльності органів публічної влади та роботодавців, що створюватимуть цілісну систему та результативний механізм правового забезпечення права працівника на безпечні для життя та здоров'я умови праці.

Мета статті — висвітлити проблеми охорони праці на сучасному поліграфічному виробництві та можливі шляхи їх вирішення. Розробити модель взаємодії ключових проблем забезпечення безпеки праці.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як показує практика, істотну частку всіх небезпечних випадків, професійних захворювань можна було б попередити і не допустити. Основними заходами організації безпечних умов праці ще до початку трудової діяльності є проведення інструктажів, навчання безпечних прийомів виконання робіт усіх працівників, зокрема керівників організацій, а також роботодавців. На рис. 1 наведені причини нещасних випадків, які поділяються на організаційні, технічні, санітарно-гігієнічні та психофізіологічні.

Рис. 1. Причини нещасних випадків

З постійним удосконаленням, розвитком та оновленням технологій, технічних засобів, машин, механізмів, обладнання, матеріалів, засобів захисту своєчасне та якісне навчання відіграє найважливішу роль в організації безпечного виконання робіт. Під час прийняття на роботу працівнику потрібно в короткий термін освоїти великий обсяг нової інформації щодо безпечного виконання всіх технологічних процесів. У зв'язку з цією проблемою потрібно кардинально змінити підхід до проведення інструктажів та навчання працівників безпечних методів виконання робіт. Для цього потрібно максимально скоротити обсяг наданого працівнику матеріалу з метою забезпечення якісного засвоєння та акцентування уваги на основних ключових моментах, небезпечних факторах. У деяких випадках необхідно змінити форму викладення програм первинного чи повторного інструктажу з додаванням відео- та аудіосупроводу, створенням наочних схем та моделюванням ситуацій. Повною мірою використовувати сучасні технології навчання та перевірки знань вимог охорони праці як працівників, так і керівників, спеціалістів, організаторів поліграфічного виробництва, які мають бути насамперед зацікавлені у якісному навчанні працівників, у забезпеченні стабільності колективу, у його високих техніко-економічних та соціальних показниках.

Безумовно, від виникнення нештатних виробничих ситуацій не застрахований жоден структурний підрозділ та підприємство загалом. Основні можливі аварії, заходи їх локалізації та ліквідації закладені у планах ліквідації аварій, однак всі можливі позаштатні ситуації передбачити складно і не завжди вдається. У цьому випадку розвиток подій буде залежати від підготовленості персоналу всіх ланок управління для прийняття правильних рішень у стресових ситуаціях.

Аналіз обставин і причин травматизму на підприємствах показує (табл.), що основними причинами травматизму є організаційні (40 %), зокрема невиконання інструкцій з охорони праці та невиконання посадових обов'язків з питань охорони праці, невикористання засобів індивідуального захисту за їх наявності та порушення вимог безпеки під час експлуатації транспорту загального користування. До психофізіологічних (13,1 %) належать особиста необережність потерпілих та помилкові дії внаслідок втоми працівника через надмірну важкість і напруженість роботи. Серед технічних причин (3,3 %) переважає незадовільний технічний стан виробничих об'єктів, будівель, споруд, інженерних комунікацій, території та засобів виробництва, а також невідповідність засобів колективного та індивідуального захисту встановленим вимогам та їх недостатність [9].

За 11 місяців 2021 року через організаційні причини трапилося 255 (понад 74 %) смертельних нещасних випадків. На другому місці — 47 випадків через психофізичні, техногенні, природні, екологічні та соціальні причини (13,7 %). На третьому — технічні причини (42 випадки, 12,2 %) (рис. 2) [1].

Таблиця

Розподіл кількості потерпілих від нещасних випадків, пов'язаних з виробництвом, за найбільш травмонебезпечними причинами за 9 місяців 2021 року

№ п/п	Причина настання нещасного випадку	Кількість	Питома вага, %
Всього по Україні		9 861	100
1. Організаційні причини		3 948	40
1.1.	Невиконання вимог інструкцій з охорони праці	1 968	20
1.2.	Невиконання посадових обов'язків	453	4,6
1.3.	Невикористання засобів індивідуального захисту за їх наявності	233	2,4
1.4.	Порушення вимог безпеки під час експлуатації транспорту загального користування	198	2
1.5.	Порушення вимог безпеки під час експлуатації обладнання	97	1
1.6.	Порушення технологічного процесу	79	0,8
1.7.	Інші організаційні причини	681	6,9
2. Технічні причини		323	3,3
2.1.	Незадовільний технічний стан виробничих об'єктів, будівель, споруд, інженерних комунікацій, території	84	0,9
2.2.	Незадовільний технічний стан засобів виробництва	47	0,5
2.3.	Невідповідність засобів колективного та індивідуального захисту встановленим вимогам та їх недостатність	46	0,5
2.4.	Недостатня надійність засобів виробництва	30	0,3
2.5.	Інші технічні причини	51	0,5
3. Психофізіологічні причини		1 288	13,1
3.1.	Особиста необережність потерпілого	451	4,6
3.2.	Помилкові дії внаслідок втоми працівника через надмірну важкість і напруженість роботи	236	2,4
3.3.	Інші психофізіологічні причини	297	3
4. Техногенні, природні, екологічні та соціальні причини		108	1,1
4.1.	Викид небезпечних хімічних, радіоактивних, біологічних речовин	42	0,4
5. Інші причини		4 194	42,5

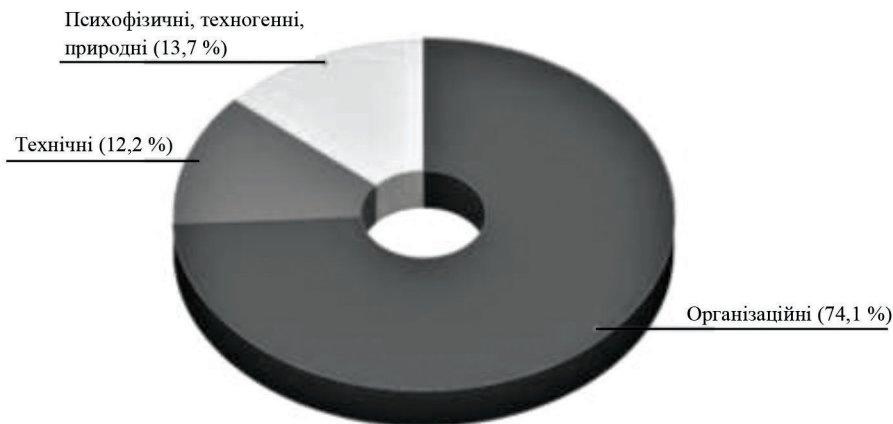

Рис. 2. Причини нещасних випадків зі смертельним наслідком, пов'язаних з виробництвом за 11 місяців 2021 року

Аналізуючи розподіл кількості потерпілих від нещасних випадків за найбільш травмонезбезпечними галузями економіки підприємств за 9 місяців 2021 року, виготовлення виробів з деревини, паперу та поліграфічна діяльність є на 12 місці з 19. Кількість складених актів за цей період становить 67, з них 7 — смертельні випадки (у відсотках до загальної кількості — 0,7) [1].

У сучасних ринкових умовах домінує відрядна оплата праці, яка на перший погляд якнайповніше відповідає інтересам і працівника, і працедавця, оскільки величина заробітку залежить від обсягу виготовленої (проданої) продукції чи послуг, від результатів праці та його продуктивності. Перевагою такої платні є пряма залежність між результатами роботи і величиною винагороди. Однак навіть за незначних відхилень від нормального трудового режиму (режиму праці та відпочинку) різко збільшуються негативні фактори, такі як:

- недостатність часу для відпочинку, що призводить до збільшення втоми;
- зниження уваги;
- зниження працездатності;
- зростання ризику виникнення захворювання;
- дратівливість;
- поспіх, бажання закінчити роботу якомога швидше;
- максимальне скорочення часу самим працівником для підготовки до роботи, підготовки інструмента та оцінювання умов праці.

Всі перераховані вище фактори здебільшого є одними з основних причин високого рівня аварійності, виробничого травматизму, захворюваності, спричиненої виробничими факторами. Тому важливими рішеннями є суворе дотримання режиму праці та відпочинку, виключення необхідності залучення працівників до понаднормових робіт та робіт у вихідні дні, а також використання засобів індивідуального захисту (ЗІЗ). Знехтування працівником ЗІЗ є однією з ключових причин виникнення нещасних випадків та професійних захворювань.

Сучасна система охорони праці на підприємстві має безліч проблем, які у кожному конкретному випадку потребують індивідуального опрацювання на всіх рівнях організації, як і будь-який сучасний механізм, що вимагає постійного вкладення коштів для забезпечення якісних підходів до розв'язання задач.

Грамотна мотиваційна політика на підприємстві має бути комплексною та торкатись всіх необхідних щаблів під час організації робіт. На підставі проведеного аналізу встановлено взаємозв'язок ключових проблем та зображено їх взаємодію у вигляді моделі (рис. 3) для організації збалансованої системи управління охороною праці.

Рис. 3. Модель взаємодії ключових проблем забезпечення безпеки праці

Мотивація відіграє сполучну роль у всіх системах (ланках) управління підприємством, а в окремих випадках вона проявляється явно, наприклад виконання плану випуску продукції, від якого безпосередньо залежить добробут підприємства та працівника. Тому одним з можливих шляхів розвитку охорони праці на сучасному виробництві є створення якісної СУОП, яка і відіграватиме роль сполучної ланки між різноманітними елементами системи охорони праці та її проблемами. Роботу з охорони праці не можна виконувати частково, її в повному обсязі мають виконувати усі учасники трудового процесу.

Висновки. Проаналізувавши обставини і причини травматизму на підприємствах за 9 місяців 2021 року виявлено, що основними їх причинами є організаційні, які становлять 40 % (3 948 чоловік) від загальної кількості потерпілих від нещасних випадків, пов'язаних з виробництвом. Зокрема, на невиконання інструкцій з охорони праці припадає 1 968 чол., на невиконання посадових обов'язків з питань

охорони праці — 453 чол., на невикористання засобів індивідуального захисту за їх наявності — 233 чол. Смертельних нещасних випадків за 11 місяців 2021 року через організаційні причини трапилося 255 (74,1 %).

З огляду на вищезазначені дані стан промислових підприємств потребує упорядкування відповідних організаційно-профілактичних заходів. Недостатньо високий рівень організації праці негативно впливає на якість роботи, а також на формування сприятливих умов праці, тому його покращення є важливою передумовою процесу удосконалення як системи управління на підприємстві, так і системи управління охороною праці. Щодо безпечної трудової діяльності, то основне завдання політики підприємства полягає у визначенні виробничих та соціально-економічних пріоритетів у забезпеченні працівників відповідними умовами безпеки праці та ресурсного забезпечення. Ефективність СУОП на виробництві визначається оцінюванням та зіставленням стану технічного та організаційно-правового забезпечення і дотриманням працівниками умов безпеки праці. Оцінювання дії шкідливих і небезпечних факторів виробництва має бути систематичним з метою зменшення ризику виникнення небезпечних ситуацій.

Удосконалення системи охорони праці в Україні в умовах сьогодення доцільно проводити у таких напрямках: гармонізація виробничих відносин у системі роботодавець–працівник; економічні чинники охорони праці; використання світового досвіду організації роботи щодо підвищення безпеки праці на основі міжнародного співробітництва. Згідно із сучасними вітчизняними й міжнародними вимогами подальше удосконалення СУОП дасть змогу покращити стан охорони праці, зберегти життя та здоров'я людини, запобігти появі фінансових та матеріальних втрат.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Статистика виробничого травматизму на кінець 2021 року. URL: <https://www.sop.com.ua/news/3377-statistika-virobnichogo-travmatizmu-na-knets-2021-roku> (дата звернення: 15.02.2022).
2. Сучасний стан охорони праці в Україні. URL: <https://asgop.com.ua/index.php/public/1/> (дата звернення: 15.02.2022).
3. Основні причини нещасних випадків у 2020 році. URL: https://www.sop.com.ua/article/952-stan-virobnichogo-travmatizmu-v-ukran#anc_3 (дата звернення: 15.02.2022).
4. Душко Т. Охорона праці в Україні та за кордоном: система менеджменту охорони здоров'я та професійної безпеки. Охорона праці і пожежна безпека. URL: <https://orpb.com.ua/articles/ohorona-praci-v-ukrayini-ta-za-kordonom> (дата звернення: 16.02.2022).
5. Кластеризація регіонів України за рівнем смертельного та групового травматизму / Буц Ю. В., Барбашин В. В., Крайнюк О. В., Осіпова Ю. С., Павліченко П. В. *Комунальне господарство міст*. 2020. Т. 3. Вип. 156. С. 158–164. DOI 10.33042/2522-1809-2020-3-156-158-164 (дата звернення: 16.02.2022).
6. Черноус О. В. Актуальні проблеми охорони праці працівників та відповідальність за її порушення. *Актуальні проблеми правової науки і державотворення в Україні в контексті правової інтеграції* : зб. матеріалів (21–22 трав. 2016 р.) / Сум. філ. Харків.

- нац. ун-ту внутр. справ. Суми : «Ельдорадо», 2016. С. 138–140. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/4146> (дата звернення: 16.02.2022).
7. Нестер А. А., Мітюк Л. О., Нестер Г. А. Проблеми охорони праці в Україні та навчання цивільному захисту. Актуальні проблеми безпеки життєдіяльності людини в сучасному суспільстві : матеріали Всеукраїнської науково-теоретичної інтернет-конференції. Миколаїв : МНАУ, 2021. С. 44–48. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/23492/1/Altgan4.pdf> (дата звернення: 17.02.2022).
8. Чернега Р. Т. Практичні проблеми у сфері правового забезпечення охорони праці в Україні. Соціальне право. 2019. № 2. С. 93–101. URL: <https://soclaw.com.ua/index.php/journal> (дата звернення: 17.02.2022).
9. Фонд соціального страхування України. URL: <http://www.fssu.gov.ua/fse/control/main/uk/publish/article/971983> (дата звернення: 17.02.2022).

REFERENCES

1. Statystyka vyrobnychoho travmatyzmu na kinets 2021 roku. Retrieved from <https://www.sop.com.ua/news/3377-statistika-virobnichogo-travmatizmu-na-knets-2021-roku> (data zvernennia: 15.02.2022) (in Ukrainian).
2. Suchasnyi stan okhorony pratsi v Ukraini. Retrieved from <https://asgop.com.ua/index.php/public/1/> (data zvernennia: 15.02.2022) (in Ukrainian).
3. Osnovni prychny neshchasnykh vypadkiv u 2020 rotsi. Retrieved from https://www.sop.com.ua/article/952-stan-virobnichogo-travmatizmu-v-ukran#anc_3 (data zvernennia: 15.02.2022) (in Ukrainian).
4. Dushko, T. Okhorona pratsi v Ukraini ta za kordonom: systema menedzhmentu okhorony zdorov'ia ta profesiinoi bezpeky: Okhorona pratsi i pozhezhna bezpeka. Retrieved from <https://oppb.com.ua/articles/okhorona-praci-v-ukrayini-ta-za-kordonom> (data zvernennia: 16.02.2022) (in Ukrainian).
5. Buts, Yu. V., Barbashyn, V. V., Krainiuk, O. V., Osipova, Yu. S., & Pavlichenko, P. V. (2020). Klasteryzatsiia rehioniv Ukrainy za rivnem smertelnoho ta hrupovoho travmatyzmu: Komunalne hospodarstvo mist, 3, 156, 158–164. DOI 10.33042/2522-1809-2020-3-156-158-164 (data zvernennia: 16.02.2022) (in Ukrainian).
6. Chornous, O. V. (2016). Aktualni problemy okhorony pratsi pratsivnykiv ta vidpovidalnist za yii porushennia. Aktualni problemy pravovoi nauky i derzhavotvorennia v Ukraini v konteksti pravovoi intehratsii : zb. materialiv (21–22 trav. 2016 r.) / Sum. fil. Kharkiv. nats. un-tu vnutr. sprav. Sumy : «Eldorado», 138–140. Retrieved from <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/4146> (data zvernennia: 16.02.2022) (in Ukrainian).
7. Nester, A. A., Mitiuk, L. O., & Nester, H. A. (2021). Problemy okhorony pratsi v Ukraini ta navchannia tsyvilnomu zakhystu. Aktualni problemy bezpeky zhyttiediialnosti liudyny v suchasnomu suspilstvi : materialy Vseukrainskoi naukovo-teoretychnoi internet-konferentsii. Mykolaiv : MNAU, 44–48. Retrieved from <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/23492/1/Altgan4.pdf> (data zvernennia: 17.02.2022) (in Ukrainian).
8. Cherneha, R. T. (2019). Praktychni problemy u sferi pravovoho zabezpechennia okhorony pratsi v Ukraini: Sotsialne pravo, 2, 93–101. Retrieved from <https://soclaw.com.ua/index.php/journal> (data zvernennia: 17.02.2022) (in Ukrainian).

9. Fond sotsialnoho strakhuvannia Ukrainy. Retrieved from <http://www.fssu.gov.ua/fse/control/main/uk/publish/article/971983> (data zvernennia: 17.02.2022) (in Ukrainian).

doi: 10.32403/2411-3611-2022-2-42-32-40

MODERN PROBLEMS OF LABOR PROTECTION IN PRINTING PRODUCTION

O. M. Savchenko

*Ukrainian Academy of Printing,
19, Pid Holoskom St., Lviv, 79020, Ukraine
solia0611@gmail.com*

The statistical data of the sources of the civil service of Ukraine and the results of scientific research on labor protection are analyzed. The existing problems of labor protection in modern printing production and possible ways to solve them are highlighted. The main measures of the organization of safe working conditions before the beginning of employment at the company are given. The classification of the causes of accidents is presented. The circumstances and causes of injuries in companies are analyzed. It was found that the main causes of injuries are organizational, which account for 40% (3,948 people) of the total number of victims of accidents related to work. In particular, 1,968 people account for non-compliance with labor protection instructions, 453 people for non-fulfillment of official duties on labor protection, and 233 people for non-use of personal protective equipment if available. There were 255 (74.1%) fatal accidents in the first 11 months of 2021 due to organizational reasons.

The distribution of the number of victims of accidents by the most traumatic sectors of the economy for 9 months of 2021 was analyzed and found out that the printing industry is in the 12th place out of 19. Negative factors that occur during piecework are described. A model of interaction of key issues for the organization of a balanced labor protection management system is developed. Motivation plays a connecting role in all systems (links) of the company management. The role of motivation in all systems (links) of company management is indicated. The main directions of improving the system of labor protection in Ukraine in today's conditions are outlined: harmonization of industrial relations in the system of employer-employee; economic factors of labor protection; use of world experience in organizing work to improve labor protection in the basis of international cooperation.

Keywords: *labor protection problems, modern production, labor protection management system (LPMS), motivation.*

Стаття надійшла до редакції 17.10.2022.

Received 17.10.2022.